

Юрчишена Л. В.

канд. екон. наук, доцент, завідувач
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Краківський Ю. С.

аспірант
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
спеціальність 051 Економіка

ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ. Відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «гендерна рівність – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дає змогу особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства». Ключовим аспектом розуміння гендерної рівності є забезпечення рівності не тільки прав, а й можливостей жінок та чоловіків. Рівні права жінок і чоловіків – відсутність обмежень або привілеїв за ознакою статі. Рівні можливості – рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків. гендерна рівність у публічному управлінні – це рівне, рівноправне представництво жінок і чоловіків в установах публічної влади як державної, так і органів місцевого самоврядування, а також гарантування однакової доступності для громадян органів публічної служби, що має відбуватися згідно з кваліфікацією та професійною підготовкою кандидатів, незалежно від їх статі та з усуненням при призначенні на таку службу гендерної нерівності та недопущення дискримінації за ознаками статі при її проходженні [2, с. 12].

В Україні з 2013 до 2021 року реалізовувався проєкт «Гендерне бюджетування в Україні» (далі по тексту – Проєкт) за фінансової підтримки Уряду Королівства Швеції через Шведське агентство міжнародного розвитку (SIDA) для забезпечення консультативної підтримки Міністерства фінансів України у процесі впровадження гендерно чутливого бюджетування в Україні.

Мета роботи. Основною метою гендерного підходу в бюджетному процесі є підвищення економічної ефективності та прозорості видатків бюджету з урахуванням потреб жінок і чоловіків, дівчат та хлопців (та/або їх груп). Метою цієї роботи є оцінка результатів впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі задля підвищення економічної ефективності і результативності видатків бюджету, що враховують потреби чоловіків і жінок та їх різних груп, та надання висновків про потребу подальшого застосування.

Основна частина. На практиці застосування гендерного підходу в бюджетному процесі означає використання різних методів та механізмів, за допомогою яких враховуються потреби, інтереси, можливості та досвід різних груп жінок та чоловіків на всіх стадіях бюджетного процесу.

Застосування ключових принципів гендерного підходу в бюджетному процесі також забезпечує доступ жінок та чоловіків до публічних послуг і суттєво покращує якість цих послуг – державних чи муніципальних. Методи впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі доволі різноманітні. Це пов'язано з різним досвідом впровадження гендерного підходу та відмінностями моделей бюджетного процесу в різних країнах.

Гендерний підхід у бюджетному процесі сегментує користувачів послуг, і оцінюється вплив та результати для конкретних груп жінок та чоловіків.

На момент початку впровадження Проєкту глибоке розуміння гендерних підходів у бюджетуванні в Україні було відсутнє. Під час реалізації заходів Проєкту забезпечено проведення навчальних заходів, нарад та консультацій з питань практичного впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, на місцевому рівні, проведення гендерного аналізу, підготовка пропозицій та рекомендацій щодо запровадження підходів на рівні місцевих бюджетів, зокрема пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів.

Серед основних результатів реалізації Проєкту варто зазначити, що запровадження гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі включено до завдань Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки, в якій міститься положення гендеру як елементу загального прагнення до вдосконалення бюджетування, орієнтованого на результат, на державному і місцевому рівнях. Впродовж 2015–2019 років проведено аналіз 103 бюджетних програм у галузі освіти і науки, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, молодіжної політики та фізичної культури і спорту. Проєкт передбачав удосконалення бюджетного процесу з метою наблизити його до характеристик сучасної категорії бюджетування за результатами. Оцінка виявила, що побудова Проєкту забезпечила значну підтримку визначених потреб і пріоритетів, продемонструвала гнучкість і пристосовуваність, які дали змогу уточнювати склад зацікавлених сторін, методики й заходи. У звітах Проєкту зазначено, що у 2020 році 35 % усіх міністерств України подали бюджетні запити з урахуванням гендерного аспекту. 75 % усіх областей виконали аналіз місцевих бюджетних програм із гендерного погляду. Цей гендерний аналіз був виконаний згідно з Методичними рекомендаціями щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі й відповідно до інструкцій Міністерства фінансів [1, с. 40–48].

Проте робота з формування доказової бази та відповідного застосування показників досі демонструє дисбаланс під час розподілу державних коштів між жінками і чоловіками в межах бюджетних програм. Це впливає на прийняття рішень галузевими міністерствами щодо внесення змін у бюджетні програми та форми статистичної звітності. Тому місцеві бюджетні програми, в основному в галузях

освіти, соціального захисту і спорту, передбачають цілі, суголосні з цілями щодо гендерної рівності.

Міжнародні організації активно використовують поняття «гендерне бюджетування». Цей підхід доповнює систему реформування бюджетної сфери [3, с. 60].

Висновки. Світовим банком було проведено оцінку запровадження гендерних підходів під час бюджетування щодо України, що посилило актуальність питання і сприяло визначенню його доречності для України.

Впроваджуючи механізми забезпечення рівноправності різних груп жінок та чоловіків, треба усвідомлювати, що створення і функціонування лише правових механізмів недостатньо. Для того, щоб гендерна рівність та гендерний підхід стали пріоритетами державної політики, необхідно інтегрувати їх в усі напрями діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Подальший розвиток гендерних аспектів під час планування бюджетів надасть можливість ефективнішого використання коштів, залучення коштів від міжнародних донорів. Це особливо важливо для України зараз, коли виник дефіцит «робочих рук» через заходи мобілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт за результатами оцінки. Оцінка Проекту «Гендерне бюджетування в Україні» (2013–2020 роки). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D2%90%D0%91_2013_2020_UKR.pdf
2. Застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі: навч. посіб. / М. Колодій, О. Кисельова, Н. Рябушенко, О. Цюпа. Київ: Віваріо, 2020. 132 с.
3. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні: монографія / М. О. Кужелев, А. В. Нечипоренко. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 224 с.